

del món», Muntaner (§ 239, Casac., 105.23); «Aquel qui *pits* te vol de mort / mora sobta, nou era a tort» en un poema moral del S. XIV (o XIII).¹

Algun cop, *pirs*, que seria grafia ultracorrecta per *pis*. Però en molts o tots els casos es tracta d'una lliçó errònia o molt dubtosa: «M. Torcatus condemnà son fill a mort --- atressí devien ésser dampnats los conjuradors qui volien Roma destruir, car ells han fet *pirs* que aquell», *Li. d'Ensenyaments* de Brunet Latí (*BABL* II, 99), que caldria i no puc verificar en el ms.; quant a Muntaner sembla ser pertot mala lectura: *pirs* en l'ed. *NCL* VII, 176.24, però rectificat per Casac. en el passatge citat; i la mateixa ed., en lloc de «havia fet testament abans que *pirs* li anàs» (Bof.) llegeix «abans que *infantàs*» (Casac. VII, 49.20). *Pits*, que ja poc s'usava en el S. XV, caigué en desús després de l'E. Mj., reemplaçat per l'ús adverbial de *pitjor*, i avui ja només sobreviu a Cerdanya (*BDC* II, 56) i, una mica alterat, a Ponts (*pitx*, per influència de la *j* de *pitjor*).

Amb el valor del fr. *tant pis* 'pitjor que pitjor', cast. *tanto peor*, s'ha usat *tant pis*, que ha restat modernament a les comarques gironeses i rosselloneses. A la gent barcelonina i de les terres del Migjorn, els sona com un gallicisme, i encara que m'abstinc de negar-ho, el conjunt dels fets obliga a dubtar-ne. Tanmateix allà no és cosa ciutadana ni de llenguatge individual, local o recent, car al contrari se sent més que enlloc a la pagesia, i a gent vella ciutadana, de llenguatge conservador: una mica pertot en aquella vasta àrea. En el Capcir diuen *tàpis* (Griera, *BDC* III, 136), cosa que no lliga bé amb una imitació francesa, car *ta* per *tant* és l'ús general a tota la zona pirinenca d'Oc (Aude, Aran, Bigorra etc.), forma certament genuïna.

Al l'Alt Empordà i Gironès es pronuncia *tàmpis*: «l'hi pagaré i, si no ho vol, *tàmpis!*»: ho havia sentit dotzenes de vegades a la meua mare i a tots els parents gironins; ja no al meu pare, però aquest ho devia dir en la seva joventut, car ho veig en cartes seves anteriors a la coneixença amb la mare, i per tant ho degué heretar dels seus pares, fills de l'Alt Empordà: «obssequiar-lo era una manera de manifestar agraïment per lo que ha fet el seu pare: ell no ho ha acceptat, dons *tant pis*», «vaig dir-te que li fessis tots els compliments possibles; no ha pogut ser, dons *tant pis*: no t'amoïnïs», cartes de IX-1897 al seu germà. Amb el valor de 'cosa pitjor': «A Can Gelada era molt conreuat però ara és tot ple de bosc, i *tàmpis*» sentit en un mas d'Adri, en els contraforts de Rocacorba (1970). Aquesta sorprenent accentuació potser s'ha de pendre com el resultat de l'ús emfàtic amb pronúncia afectiva; però tanmateix es podria usar com un argument a favor d'un francesisme veient-hi una reculada de l'accent com la que constatem en mots com *croquis*, *glacis*, *enjòli(t)*, *potpurri* etc. Val a dir que són casos ben heterogenis d'aquell; tots ells substantius i de caràcter tècnic, en una forma o altra, no pas afectiu. En conclusió, la qüestió resta dubtosa.

Pitjor [Llull] o *empitjor* [*DTo.* 1647; Lacav.]: «hon més la dona usave de aquelles viandes que-l metge li donave, més *pijorava*», *Merav.*, *NCL* II, 75);⁶⁰

«aytal burgès an anit pres: / corre la vila mantinent, / e vege-ho tota la gent, / que-ls savis e hòmens honrats / per so no sien *piürats*», *Set Savis*, v. 1483, variant que està per *piürats*, i correspon a *pejurar* normal en oc. ant. (tal com *melhuar*, probablement analògics de *conjurat*, *malaiurat*, *benaiurat* etc.). La forma en *p*- abunda molt a l'E. Mj.: nombrosos testimonis des del S. XIII en els *DAG*. i *AlcM*; avui *empitjor* s'usa més o menys pertot i és la forma preferida pel *DFa.* i els altres del Princ. des del *DTo.*, mentre que *pitjor* és quasi desusat a tot el Continent, i a penes es conserva més que a les Illes, on encara és la forma preferida (única en els *DFgra.* i *DAmen.*), i la que es manté encara a Terra Ferma en la cançó popular: «La reyna, en soledat, - tota afligida, plora, / com veu que la maldat - cada dia *pitjora*», *MilàF (Romllo.)*, 86.8).

Tanmateix no pensem en cap influència castellana, donat el caràcter general: el fr. diu també *empirer*, i en oc. ant. es troba ja *empejurement* junt amb *pej*; en castellà així mateix es digué *peorar* abans, ja en el *Cid* i encara en els textos bíblics del S. XV («la hija serà *peorada*» traduint «filia in deminoratione fiet», cita de Scio VI, 193). També es digué *apitjorar*: «aquestes imaginacions, que només fan que *apitjorar* lo meu estat ---», Em. Vilanova (*O. C.* II, 175); «encara que 'l malalt restàs serè, anava *apitjorant-se*», Careta V. *Brosta*, 41. (*Em*)*pitjorament* és la forma predominant [*pi*-Llull] si bé també s'ha usat bastant *pitjora* [*DTo.* 1647; Belv. etc.] i menys *pitjoria* [*DFa.*, no Lab., se'n cita un cas en Llull].

Pèssim [princ. S. xv], pres del ll. *pessimus* 'el més dolent' superlatiu de *malus*, corresponent al comparatiu *peior*, però en cat. pren el sentit de 'malvat' sense comparació: «que la creatura no sie matada perquè lo peccat sie cubert (oo, na *pèssima!*)», StVicentF; «l'Empereador --- manà --- que per .viii. dies continuus fos celebrada festa --- mas la *pèssima* fortuna, enemiga de tota virtut, no-u volgué consentir ne donà loc que --- la festa complir-se pogués», JoMartorell (*Ag.* III, 215.9f.); «malhaja els gavatxos per lo *pèssims* tots ells que són!», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 120). *Pessimista* [1868, *SLitCosta*]; *pessimisme* [1902, MrnVayreda]: «impressions massa insòlites --- perquè pogués suportar-les impunement una naturalesa tan emmalaltida com la meua, per un període --- de terrible tensió --- sens més abstracció que les pròpies cabdries, ni més consol que el *pessimisme* i la desesperació», *Puny.*, 1. 1. xxi, 330 (254).

¹ No explicat per CaCandi, *MiscHiCat.* I, 168. Cal llegir *Morrà sopte: no-n erra a tort*, o sigui 'aquell qui et vol més mal que la mort, si bé s'erra no és a tort', com si diguéssim 'va equivocat de punteria, però no s'erra del tot, perquè de mort n'hi haurà, però serà la d'ell, sobtadament'.

Pitjot: sembla resultant d'un encreuament de *pilot* amb *mitjot* *Pit-negre*, V. *pit* *Pito*, V. *pitari* i *petit* *Pitó*, V. *pit* i *piular*

PITÓ, 'mena de serp', del gr. *πίθων*, nom d'un